

494432

24

Anulu I.

Nro 3.

Foi'a basericésca.

Organu

pentru cultura religioasa a clerului si a poporului.

Redigata de

Dr. **Alsandru V. Gram'a.**

10 Februaru 1883.

Cuprinsulu:

Documente relat'e la istoria bisericeii noastre. — Historismulu evangelicu. —
Una miscare in biserica romana unita. — Isai'a profetulu si rationalismulu. —
Varietati. — Post'a redactiunei.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipograff'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

56 276 81

494482

H. 1-2.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

Christianus mihi nomen,
Catholicus cognomen.
S. Pacianus.

Anu l u I.

1883.

Blasiu, 1883.

Tipografi'a Seminarului gr. cat.

H. 276 81

Principiulu religiosu alu scientieloru sacre si profane	pag. 182—184.
Ceva despre urmarile Santei Uniri din punctu de vedere culturalu	” 184—187.
Tinerimea nostra academica	” 187—191.
Portulu clericalu in baserica	” 191—193.
Rakotzy si scolële unitiloru	” 193—195.
Constituirea societatifloru nostre teologice de lectura	” 196—
Principiele fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a	” 197—199.
” ” ” ” ” ” ”	” 217—319.
” ” ” ” ” ” ”	” 233—234.
” ” ” ” ” ” ”	” 249—251.
” ” ” ” ” ” ”	” 281—282.
” ” ” ” ” ” ”	” 329—330.
Sant'a baserica in Germani'a	” 199—203.
Vitiulu Concubinatifloru in poporulu nostru	” 207—209.
” ” ” ” ” ” ”	” 269—272.
” ” ” ” ” ” ”	” 380—382.
Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri	” 209—213.
” ” ” ” ” ” ”	” 220—224.
” ” ” ” ” ” ”	” 254—258.
” ” ” ” ” ” ”	” 272—275.
” ” ” ” ” ” ”	” 301—304.
” ” ” ” ” ” ”	” 318—320.
” ” ” ” ” ” ”	” 342—344.
” ” ” ” ” ” ”	” 352—354.
” ” ” ” ” ” ”	” 371—375.
” ” ” ” ” ” ”	” 391—395.
Serbatorile nascerei Santului Joanu botezatoriulu si a Mantuitoriuulu nostru	” 213—214.
La cestiunea revisiunei cârtiloru basericesci	” 214—216.
Din homiletic'a sacra	” 219—220.
” ” ” ” ” ” ”	” 239—243.
” ” ” ” ” ” ”	” 290—292.
” ” ” ” ” ” ”	” 360—361.
Teologii si ideile liberali	” 224—229.
Poetulu Schiller si ierarchi'a catolica	” 229—232.
Unu canonu vechiu din ainte de s. Unire	” 232—
Unu episodulu din conciliulu dela Florenti'a	” 234—237.
Casatori'a cá contractu	” 237—239.
Alesandru Papiu Ilarianu si istori'a mai recenta a basericeei nostre	” 243—245.
Schimbãri ierarchice	” 245—246.
Pascal despre modulu folosirei averiloru	” 246—248.
Traditiunile genului omenescu cu privire la caderea proptoparintiloru nostri	” 258—260.
Traditiunile genului omenescu etc.	” 292—295.
Evangeliele apocrife	” 260—263.
Dreptulu civilu in patri'a nostra	” 263—
” ” ” ” ” ” ”	” 277—280.
Credinti'a pia cu privire la mutarea din vietia a Prea Curatei Fetiore Mari'a	” 263—264.

IV.

Una noua bucurie a Inaltei Case Domnitore	pag. 264—
Consecintie materialistice	" 266—268.
Arhitectur'a gotica si bizantina	" 275—277.
" " " "	" 288—290.
" " " "	" 344—346.
Epistol'a lui Pliniu celu tineru catra imperatulu Traianu in caus'a crestiniloru	" 283—285.
Caracterulu si meritele episcopiloru nostri incependu dela S. Unire	" 285—288.
Caracterulu si meritele episcopiloru etc.	" 296—298.
Una enciclica a Santiei Sale Leonu XIII.	" 295—296.
Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiunei crestine	" 298—301.
" " " " " " " "	" 315—317.
" " " " " " " "	" 335—338.
" " " " " " " "	" 375—377.
" " " " " " " "	" 397—399.
Unu ajutoriu miraculosu alu Prea Curatei Fetiore Mari'a.	" 304—307.
" " " " " " " "	" 312—315.
La Harpe despre Voltaire si Rousseau	" 307—309.
Concordi'a si discordi'a religioasa	" 309—310.
Alcoholismulu in poporulu nostru	" 320—323.
Ceva despre organizarea primitiva a bisericeii	" 323—327.
Tienerea secretului in sinodele provinciali	" 330—335.
Unu vestimentu tragicomicu alu filantropiei moderne	" 338—342.
Santulu Gregoriu Nazianzenulu despre Primatulu Romei	" 346—348.
Siematismulu diecesei gr. catolice Gherlane pre 1882	" 348—
Aniversari'a de 400 de ani a nascerei lui Luter	" 349—352.
Lucruri rituali	" 361—364.
Fundatiunile nostre archidiecesane	" 365—371.
Ciclulu de Fresco picturi in biserica votivala din Vien'a	" 368—371.
Impedimentulu disparitatei cultului	" 377—380.
Una promisiune	" 382—
Marire intru celi de susu lui Domnedieu	" 385—386.
Intalnirea si conversatiunea lui Dante cu Santulu Tom'a de Aquino in Paradisu	" 386—391.
Corurile de copii in bisericele nostre parochiali	" 395—397.
Inca odata tienerea secretului in sinodele provinciali	" 399—400.



Documinte relative la istori'a bisericeii noastre.

P r o l o g u.

Betranii nostri de fericita memoria aveau datin'a de a cântá copilasiloru sei in serile cele lungi de ierna una cantare remasa cá ereditate de pre tempulu calugarului Gregoriu Maioru, care de nu me insielu, se incepeá cu urmatoarele strofe:

Ploua ploua iérb'a cresce
Muntele 'nverdiesce,
S'alu meu doru nu mai sosesce
Nici nu se ivesce.

Si acést'a nu o faceau pentru sublimele idei, nece pentru ven'a poetica, ce ar' contiené acést'a cantare, cu atátu mai pucinu pentru fantasiile incantatorie, descriptiunile tropice si alegorice rapitorie, ce ar fi resultatu dintrens'a, ci numai si numai pentru aderinti'a si iubirea, ce o conserváu memoriei acestui barbatu mare, carele a fostu primulu directoru alu scoleloru din Blasiu, a asudatu multu pre calea cea spinosa a instructiunei publice, dupa ace'a dosaditu de frati, persecutatu de superiorii sei, a fostu constrinsu a mancá pânea cea amara a exiliului, din care apoi scapandu sub imperatulu Josifu alu II-le se inaltia la trépt'a episcopiei, dara dupa diece ani vechi'a ura reinnoinduse ajutata acumu si de inimici puternici fú trantitu din nou, si constrinsu a abdice de episcopi'a, ce o purtase cu multa demnitate castigandu iubirea si alipirea credintiosiloru sei.

Acést'a vechia datina mi revoca in memoria, cu ce santienia conserváu eli reminiscintiele parentiloru loru, si cum se adoperáu ale transpune posteritatiei, si totu una data mi desteptá ide'a, de a indemná pre confrati, se culega si se pastreze tote chartiele, ce le ar fi venitu amána prin ereditate, seau in altu modu, cá-ce acelea potu se cuprinde in sene tractate de valoare istorica, care apoi adunandu-le la unu locu voru sierbí de fontáni, din cari se se scrie istori'a nátiunei noastre

basericésca si politica, si nu vomu fi constrinsi a alergá la fontáni straine, cari adeseori suntu turburi si ne ducu la ratacire.

Eca dara eu si incepu cu publicarea unoru documinte inedite relative la istori'a speciala a bisericeii noastre.

A)

Versiunea romana a contractului

incheiatu între Thesaurariatulu reg. transilvanu si Baronulu Joanu Innocentiu Clainu episcopulu Fagarasiului cu respectu la schimbarea dominiului de Gher'a si celu din Sambat'a inferiore cu dominiulu Blasiului.

In virtutea acestor'a facemu cunoscutu presentiloru si venitoriloru, cari se intereséza, cá sacratissim'a s'a Maiestate Carolu alu VI. imperatorulu Româniloru si ereditariulu Principe alu Transilvaniei, între grelele grigi ale imperiului seu in lungu si latu difusu precumu principalmente a avutu in aintea ochiloru glori'a lui Domnedieu, salutea si conservarea poporeloru siesi supuse, asiá ace'a, prelaudata Maiestate din innascut'a s'a clementia catra poporele supuse, zelulu apostolicu nefatigabilu catra republic'a ecclesiastica si totu una data spre a confirmá pre români transilvani in uniune cu biserica Romei, daruiesce, donéza episcopiei Fagarasiului cá fundatiune perpetua irrevocabilu dominiulu Blasiului cu venitu anuale de 6000 floreni, spre a intretiené unspredece calugari, douedeci alumni in Blasiu, trei alumni, cari voru avé se studieze in Rom'a in colegiulu de propaganda fide, si a demandatu Camerei sale aulice si printrens'a Directiunei thesaurariatulu din Transilvani'a si Valachi'a austriaca a se duce acést'a gratiosa resolutiune in deplinire. Din care cauza cá se se implinéscá pi'a intentiune a fundatoriului rege apostolicu s'a facutu acestu Instrumentu in buna si cuvenita forma in memoria perpetua irrevocabilu in tote tempurile pentru succesorii sei regi, de una parte între Fisculu regescu de alt'a între reverenti'a s'a d. Br. Joanu Innocentiu Clainu episcopulu de ritulu grecescu in Transilvani'a si partile annexe alu poporulu unitu cu biserica Romei. In alu carui vigore:

I. Reverenti'a s'a acumu numitulu episcopu posesiunile Gherl'a si Sambat'a inferiora in tier'a Fagarasiului tienute si posiedute pana acumu prin elu si predecesorulu seu in virtutea colatiunei regesci cu venitu anuale de 3000 floreni le resignéza Fisculu reg. si le remite irrevocabilu si in perpetuu cu tote drepturile emolumintele si folosele sale. Din contra:

II. Maiestatea s'a cá principe ereditariu doneza reverentiei sale numitulu episcopu castelulu si intregu dominiulu Blasiului irrevocabilu in tipu de fundatiune perpetua fara de ase poté trage cându-va in controversa cu drepturile, emolumentele, beneficiile si utilitatile sale, si adeca: Blasiulu, Manaradea, Spataculu, Cergaulu mare, Tiuriulu, Vez'a, Ciufudiulu, ce se afla in comitatulu Albei, si partile posesionarie: Sancelu, Petrisatu, Ielodu, Panadea, Sion'a si Spinii in comitatulu Cetatei de balta, asemenea prediale, agrii, praturile, fena-

tiele, locurile cultivate și necultivate, biercurile, padurile, apele, morile, viniele, vamile, podurile, taxele, decimele, censurile urbariale și cele alalte folose ori cu ce nume se ar' numi, beneficiile ce aru fi in usu ase prestá și ase pre-tinde, le doneza dá și resignéza cu evictiune legale in contr'a ori caroru atacuri și impetitiuni, ci sub condițiune, că dominiulu acest'a, ce aduce 6000 floreni anuali, diumetate se se intrebuintieze pentru unspradiece religiosi de ritulu ordinei S. Basiliu, pentru douedieci alumni, cari se voru cultivá in Blasiu, și trei alumni, cari se voru educá in Rom'a in colegiulu de propa-ganda fide. Acést'a fundatiune are de ase inferi și in Tabulele române.

III. Cá din supraspecificatii 6000 floreni, trei mili se sierbesca spre intertentiunea și subsistentia d. episcopu, pentru-ce acelasi episcopu va posedé tote proventele alodiale seau economice ale dísului dominiu, din cari va scote procreatiunea cu fatigiulu și laborea supusiloru, va posedé carcimele, censurile pecuniarie, ce se usitéza ale pretinde in natura, mor'a dela Manarade, diumé-tatea parte a fenatielor și praturiloru, pre cari tote le va folosi și cu cari va dispune liberu.

IV. Fundatiunea de 3000 floreni din clementi'a regesca se dá și doneza pentru unspradiece monachi basilitani, douedieci alumni educandi in Blasiu și trei in Rom'a din tote proventele numitului dominiu alu Blasiiului, din decimele, morile din Blasiu și Petrisatu, diumetatea parte a fênului, din tax'a aloru 57 Cigani, și alodiatur'a de pasiunatu redicandá in prediulu Tiuriului, asiá cá atâtu ieronomachii câtu și alumnii se pota subsiste. Detori'a acestor'a va fi a premerge junimei grigei loru încredintiate cu esemplu bunu, ai invetiá bune moravuri, literatur'a și limbele necesarie in provincia, cá se se pota cointielege cu compatriotii loru, și se formeze subiecte apte pentru crescerea s. uniuni. — Intru ace'a repartitiunea celoru trei mili floreni in vigorea acestui instrumentu va fi de ase observá astufeliu:

1. cá vicariulu se se dee anualmente 150 fl.
2. la doi profesori 250 fl.
3. la optu calugari basilitani 800 fl.
4. la 20 alumni blasiani 700 fl.
5. alumniloru români din colegiulu urbanu de propagandu fide

profesandu viet'i'a monastica, seau cari voru volí a o profesá anualmente — 12 scudi computandu la luna pentru fia-care câte 2 fl. 15 cr., la olalta anuala 972 floreni.

Primirea și denumirea acestoru alumni se reserva Maiestatei sale. Din aceli 972 floreni ultim'a rata se se solvesca in bani parati din proventele și decimelê, cari se voru administrá in timpuri determinate alumniloru români, éra cea alalta parte se va supeditá in naturalia pentru traiulu monachiloru; 128 floreni residui voru inmultí fondulu, și se voru administrá cá viaticu alumniloru cari voru merge la Rom'a.

V. Calugarii se voru intretiené cu lemne focali din totu dominiulu ingriginduse cá si morile calugariloru se se conserve in statu bunu.

VI. De ora-ce benign'a intentiune a sacratissimei sale Maiestati tientesce prin acést'a fundatiune, cá nexulu uniunei si reconciliatiunea cu baseric'a romana se se intarésca si efectulu uniunei pre venitoriu se devina mai evidentu, datori'a d. episcopu va fi a primí in statulu monasticu din monasteriu barbati marturisitori de uniune, cu viéti'a nerepreensibila, eruditi, morali, distinsi, sciutori de mai multe limbe si cari se premerga poporului valachu cu exemplu bunu, cá asiá prin atari barbati eruditi uniunea se cresca din dí in dí.

VII. Se va ferí d. episcopu a admite in colegiulu acestor'a calugari vagabundi schismatici, cari ratacescu in patri'a acést'a si calatorescu cu scopu de a impiedecá uniunea, ma va intrebuintiá si tota silintiá spre a oprí, cá se nu se primésca in comunitati nece alti omeni pestilentiali poporului, cari deca se ar' prinde se se petróca immediatu la acelasi episcopu spre a-si dá socotél'a peregrinatiunei loru, éra celi ce i-ar' primí se se traga la aspra anim-adversiuene. Mai incoló:

VIII. De ora-ce acumu castelulu din Blasiu nu posiede locuintie comode, ci acestea au de ase edificá de aci inainte, d. episcopu va folosi celea 3000 floreni ali sei; despre celi alalti 3000 floreni destinati pentru fundatiunea monachiloru, alumniloru de aici si ali celoru, cari se voru tramite la Rom'a in totu anulu va suministrá 972 floreni, celi alalti 2028 fl. residui se voru spesá pentru diregerea si repararea castelului, dupa ace'a a monasteriului. Spre acestu scopu se va constitui unu oficialu, carele cu asitenti'a, cointielegerea si cumulativ'a inspectiune a episcopului va pface tote proventele in fondu pecuniariu pentru monachii si alumonii desemnati, si totu una data va portá ratiuni de tote espensele si reparatiunile, si acelea la tempulu seu le va asterne acestei Camere revediuete si aprobate de d. episcopu, — asemené va trebui se porte si socotél'a perceptiuniloru. Ci

IX. Dupa-ce se voru face reparatiunile edificieloru decrescandu pre incetu spesele se voru poté primí religiosi, si adeca primii trei, cari se instrueze pre celi alalti la regulele ordinii basilitane, dupa dreptulu patronatului se voru propune spre ase introduce, unde se va vedé Maiestatei sale. Si-adeca dupa cumu s'a premisu,

X. Fundatiunea mesei episcopale trebuie se fia separata de fundatiunea monachiloru, cari voru avé economi, siure, celarie si granarie separate remanendu episcopului intrega autoritatea de a dispune de proventele sale, de cele alalte va dispune vicariulu cu capitululu, carele dupa episcopulu va presiedé monachiloru, remanendu totusi nevetamate drepturile spirituali ce competiescu d. episcopu.

XI. Maiestatea s'a cá rege apostolicu si fundatoru reserva siesi si físcului dreptulu de a ocupá bunurile mobile si imobile ale episcopului decedatu,

ale secuestrá si a administrá dominiulu pâna la constituirea altui episcopu, remanendu neatinse proventele fundationale ale monachiloru.

In alu caroru credintia si perpetua memoria s'a redactatu si subserisu preșentele instrumentu de ambe părțile.

Blasiu, 31 Augustu 1736.

L. S. *Johannes Inn. L. Br. Clain*, m. p.,
eppus Fogar.

L. S. *Fried. Wilh. Dietterich*, m. p.,

L. S. *Petrus Dobra*, m. p.,

Cumu-câ preșentele contractu de una parte între Fisculu reg. de alt'a între titulat. domnu Baronulu Clain episcopulu unitiloru in Transilvani'a la 31 Augustu 1736 in Blasiu s'a redactatu si incheiatu, inaintea martoriloru speciali s'a recapitulatu si de părțile contrahente in tote punctele si clausulele s'a rëcunoscutu si cu graiu firmu s'a declarat de validu si firmu, marturimu.

Sibiu, 26. Septembre 1736.

L. S. *David Mariaffi de Mata*, m. p.,
secretariu guber. in Transilvani'a.

L. S. *Christianus Rhener*, m. p.,
cancel. guber. Tranniae Tabulae
assessor.

L. S. *Johann Georg Reisemfels*, m. p.,
Inclit. nat. sas. juratu notariu ¹⁾.

Historismulu evangelicu.

Cându voimu a considerá cele patru evanghelie cá pre nesce opuri istorice, atunci totu de a un'a întrebarea prima, ce se ivesce inaintea nostra, este caracterulu lor. Dela modulu, cum vomu considerá caracterulu lor, va depinde si rezultatulu, ce-lu vomu obtiené din considerarea lor cá nescari opuri istorice. Caracterulu Evangheliiloru este duplu. Ele suntú antâiu produse literarie, ce cuprindu viet'i'a si invetiatur'a Mantuitoriului nostru Isusu Christosu. Considerate din punctulu acest'a de vedere, ele nu suntú altu ceva decâtú nesce documinte istorice, cá si ori cari alte documinte, ce le folosimu noi pentru a demonstrá din ele adevverulu istoricu alu religiunei crestine, va se dica in prim'a linia divinitatea Mantuitoriului nostru Isusu Christosu, de unde apoi de sine urméza adevverulu si divinitatea invetiaturei Lui. Precum demonstrámu noi din alte documinte istorice multe eveneminte din trecutu, chiaru asiá din cele pentru Evanghelie demonstrámu evenimentulu acel'a grandiosu si unicu in tota istori'a omenimei, evenimentulu aducerei religiunei crestine pre pamentu prin insuși Ddieu. Incátu ele suntú documinte istorice, ce le folosimu pentru demonstrarea si probarea unui evenimentu istoricu, de sine se întielege, cá trebuescu se aiba tote calitátile acele, ce pre dreptulu le poftimu dela ori ce documentu istoricu, care voiesce se afe crediementu inaintea nostra. Calitátile aceste suntú trei, si anume a) *autenti'a*, va se dica calitatea ace'a, dupa care ele suntú scrise chiaru de aceia, a caroru nume lu porta in frunte, si nu de

¹⁾ Din lips'a spatiului originalulu latinu l'amu rezervatu pentru numerulu prossimu.

altii, cari s'au ascunsu sub numele din fruntea cartei. Ori ce documentu istoricu si pierde multu din valoarea lui cá documentu, indata ce se pote probá, cá autoriulu lui este altulu, si nu acel'a, a caruia nume -lu porta; b) *intregitatea seau calitatea* ace'a, dupa care ele, desi prin multi seculi, totusi asia au ajunsu la noi, pre cum le-au scrisu autorii loru, va se dica, nice nu s'au adausu nemica la ele prin mâna straina, nice nu s'a luat nemica din ele, nice nu s'a facutu cev'a schimbare in testulu loru. Indata ce se pote probá despre unu documentu cu arguminte valide, cum-cá nu mai este mai multu asia, precum *Ta* edatu autorulu, numai decátu si pierde tare multu din valoare; c), *fidedignitatea*, va se dica calitatea ace'a, dupa care Evangeliile, incátu suntu documinte istorice, contienu naratiuni despre lucruri de acele, pre cari autorii loru de un'a parte le au sciutu, de alta parte au si voitu se le scria asia, precum le au sciutu. Acest'a pentru-cá unu documentu istoricu nu mai are mai multu nice unu pretiu, indata ce s'a adevéritu despre elu, seau cum-cá insusi autoriulu lui n'a sciutu lucrurile, despre cari a scrisu, seau deca le-a si sciutu, nu a voitu din unu motivu seau altulu se le scria asia precum le-a sciutu, ci le-a scrisu cu totulu altumentrurile. Aceste suntu cele trei calități, dupa cari se judeca valoarea si pretiulu unui fia-caruiu documentu istoricu. Aceste suntu cele trei calități, dupa cari se judeca si valoarea si pretiulu celoru patru Evangelie. Óre au aceste patru Evangelie calitățile aceste trei dela cari aterna valoarea si pretiulu loru istoricu, si prin acést'a firmitatea convictiunei nostre despre divinitatea religiunei crestine? Inimicii religiunei crestine, bine sciendu, cá pre calitățile aceste trei ale Evangeliiloru se baséza tota convictiunea nostra naturala despre divinitatea religiunei crestine, necontentitu s'au adoperatu ale atacá si ale nimicí cu totulu. N'au lipsitu incercari de aceste chiaru nice in seculii primi ai crestinismului, de si incercarile aceste au fostu tare primitive si de multe ori ridicule. Cu mare aparatu scientificu si cu multa erudițiune si agerime s'au facutu incercarile aceste mai cu sema in tempulu modernu. Ddieu inse in nemarginit'a lui intieleptiune se indatinéza si cele rele a-le intorce spre binele omeniloru si spre glori'a sa. Acést'a o a facutu Ddieu in vediulu lumei intregi cá pote nice cându mai inainte in tempulu modernu cu Evangeliile sale. Din ce le-au atacatu inimicii mai tare in cele trei calități ale loru, din ace'a s'au deschisu mai tare si mai multe puncte de vedere noue, din cari se potu aperi. Ma câte odata s'au deschisu puncte de vedere atátu de minunate, cátu inimicii numai decátu au fostu necesitati a se retrage ¹⁾. Literatur'a basericésca, ce se ocupa in tempulu modernu cu cestiunea acést'a este enorma, asia cátu astádi, deca voimu a aperi acele trei calități ale Evangeliiloru, nu mai avemu lipsa de a recurge la argumintele acele, la cari pentru esemplu au recursu antecesorii nostrii, fiendu-cá avemu alte arguminte multu mai valide, mai ponderose si asia dicundu con-

¹⁾ De ne va ajutá Ddieu, vomu aduce si in foi'a nostra mai târdíu unele din punctele aceste de vedere.

vingătorie în modu stringentu, încâtu nu esista opu scrisu în anticitate, a carui cele trei calități se fia mai probate că ale Evangeliilor noastre. Astu-feliu scie Ddieu aperá lucrurile sale!

Inse cele patru Evangelie nu suntu pentru noi numai documinte istorice. Ci ceva și mai multu. Ele suntu a dou'a, documinte scrise de însusi Ddieu, în cari însusi Ddieu vorbesce cu genulu omenescu. Considerate din punctulu acest'a de vedere, ele suntu unice în feliulu lor, cari parechia nu si-au aflatu, și nu si voru afla nice odata în lume. Éra historismulu lor consideratu din punctulu acest'a de vedere, este nu numai mai înaltu că celu consideratu din punctulu primu de vedere, ci este de una natura cu totulu diversa. Acest'a este de una natura cerésca, pre-cându celu de antaiu de una natura pamentésca. Acest'a este omenescu pre-cându acela este domnedieescu. Celu de antaiu are cele trei calități ale historismulu omenescu, mai pre susu decâtu ori și care altu historismu omenescu. Celu din urma are alte calități, ce nu potu se convina, și nu potu se se afe în nice unu historismu omenescu, ci numai singuru în unu historismu divinu. Calitățile aceste suntu și stáu în ace'a, că evangeliile noastre nu se ocupa și nu tractéza numai presentele că și historismulu omenescu, ci se ocupa și tractéza la olalta cu presentele și totu trecutul și totu venitoriulu, asiá câtu precum dîcemu despre Ddieu, că înaintea Lui nu este deosebire între presente, trecutu și venitoriu, fiendu înaintea Lui tote concentrate în unu presente continuu, chiaru asiá și historismulu divinu alu santelor Evangelie le cuprinde în sine pre tote trei. Și cu acest'a nu numai se înaltia Santele Evangelie susu preste ori și ce altu historismu omenescu, ci esu din ordinea omenésca și trecu în ordinea divina.

Din punctulu acest'a de vedere evangeliile cele patru tractéza a) totu trecutul dela facerea lumii până la venirea Mantuitoriuului, încâtu acel'a este în legatura cu economi'a salutei noastre. Totu ce s'a intemplatu în Testamentulu Vechiu încependu dela facerea lumii nu a fostu altu ceva decâtu tipulu și allegori'a celoru, ce eráu se se intemple în testamentulu nou. Din caus'a acest'a cele patru Evangelie enarandu cele intemplete în Testamentulu nou, prin acea de odata au desvalitu tipulu și allegori'a Testamentulu Vechiu, care acum pasiesce înaintea lumii nu mai multu acoperitu sub tipuri, figuri și allegorii, ci claru, și la întielesu. Pentru ace'a se indatinéza Evangelistii cu diverse ocațiuni a dîce: *acést'a s'a intemplatu, că se se implinésca, ce s'a dîsu prin profetulu, că se se implinésca profeti'a, scriptur'a s. a.* Cele patru Evangelie cuprindu dara nu numai viet'i'a Mantuitoriuului, ci cuprindu intréga istori'a Testamentulu Vechiu, și înca în deplina claritate. b) Evangeliile tractéza totu presentele petrecerei Mantuitoriuului nostru pre pamentu în tempu de 33 de ani, nu în detaiu, că-ci ace'a nu erá de lipsa, ci în momintele lui cele mai însemnate. Prin acest'a ele au semnalatu momentulu acel'a însemnatu alu lumii, care a aruncatu lumina preste totu trecutul și pre care se radîma totu venitoriulu, momentulu acel'a alu petrecerei Mantuitoriuului pre pamentu,

care pentru valoarea lui cea mare atât pentru trecutul cât și pentru venitoriu este așa dîcîndu unu prezente continuu alu timpurilor. c) Evangeliile tractéza totu venitoriulu până la capetulu lumei. Ele că nesce profeti spunu înainte totu venitoriulu religiunei și alu bisericei, suferintiele și splendoréa ei până la capetulu lumei. Ele spunu înainte în contururile principali form'a, în care va avé se perdureze biserica până la capetulu lumei. Ele spunu înainte întemplanturile cele mari, ce voru premerge capetulu lumei și finei bisericei militante. Ele spunu înainte scen'a cea mare a capetulu lumei, a venirei a dou'a, a înviarei mortilor și a judecatei din urma, și prin acést'a ele devinu profeti'a cea mai strălucita, care întrece tote profetiele Testamentului Vechiu. Prin tractarea trecutulu ele suntu *istoria*, prin tractarea prezentulu suntu *naratiune*, prin tractarea venitoriulu ele suntu *profetia*. Aceste trei calități ale santelor Evangelie, în câtu ele nu suntu numai documinte istorice, că alte documinte, ci în câtu ele suntu documinte divine, le redica susu preste ori și ce alte documinte din istori'a omenimei, éra profunditatea lor o facu atât de mare, câtu pre dreptulu dîce S. Augustinu despre ele că despre sorgintea teologiei crestine: „*tanta est christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solos ab ineunte pueritia, usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere*“.

Recapitulandu inca odata cele dîse până acum despre santele Evangelie, aflamu, că încátu ele suntu documinte istorice posedu cele trei calități ale documintelor de genulu acést'a: anume: *autenti'a*, *integritatea* și *fidedignitatea*, că și nice unu altu documentu istoricu în lume; încátu ele suntu inse documinte divine prin ace'a, că suntu deodată *istoria*, *naratiune* și *profetia* și că atari cuprindu totu trecutul, totu prezentele și totu venitoriulu se înaltia susu preste ordinea omenésca în ordinea divina.

Una miscare în biserica' romana unita.

Du fragst mich jetzt, was ist modern?

Frühreife Frucht, oft nicht reif der Kern!

Viforulu a trecutulu, ceriulu s'a limpeditu și inimile toturor s'au linistitu după agitatiunea cea mare, ce o a causatu în totu publiculu românesc memorandulu dela Gherl'a. Datorinti'a nostra că istoricu este acum de a înregistrá întemplantura acést'a pentru posteritate și pentru studiulu istoriei bisericei nostre. Datorinti'a nostra inse nu pote se se marginésca numai la atât'a. Posteritatea și istori'a nu se multiumesce numai cu ace'a, că una întemplantura se-i fia cunoscuta în nesce termini vagi, sub cari se-si pota ori și cine întipuí, ce va voi. Ci atâtu un'a câtu și cealalta voiesce și pretinde pre dreptulu, că ori ce întemplantura, ce ajunge la cunoscinti'a ei, se-i fia descrisa, deca și nu cu tote împregiarurile, dara celu pucinu cu cele mai marcante, ce caracteriséza claru celu pucinu essenti'a ei. Numai atunci va poté dîce atâtu posteritatea câtu și istori'a, că are cunoscintia adevérata despre una întemplantura. Numai atunci va poté dîce posteritatea, că în istoria i se oglindéza și reflecta

una intemplantie asia pre cum a fostu. Si in urma numai atunci este istori'a martorulu fidelu alu timpuriloru.

Premitiendule aceste rogãmu pre ori si cine, se-si puna intrebarea, deca posteritatea pote se fia multiumita numai cu ace'a, cã va ceti in istoria, cã in anulu Dlui 1882 s'a datu Illustritatei Sale Episcopulu romanu unitu de Gherl'a unu memorandu in caus'a dorintieloru si mai in ainte exprimate ale clerulu si ale poporulu? Unu omu cugetatoriu va raspunde conditionatu. Unu atare omu, care vrea se cunosca lucrurile asia precum suntu, nu se va grabi cu respunsulu, ci va conditionã respunsulu la intrebarea acést'a dela respunsulu, ce-lu va capetã mai antãiu la alte intrebãri, ce suntu in legatura strinsa cu ea. Unu atare omu va intrebã mai antãiu, óre memorandulu din cestiune tienutus'a strictu de tote legile acele, ce cõrgu din insasi natur'a lui, de legile acele, ce din natur'a lucrulu i au fostu desemnate inca de atunci, decãndu pentru prim'a data s'a conceputu planulu lui, seau dora aceste s'au ignoratu si delaturatu cu totulu? In casulu primu si cugetatoriu celu mai scrupulosu pote se fia multiumitu si numai cu notiti'a ace'a scurta istorica, si memorandulu lu va cualificã de una misicare basericésca sanetosa. In casulu alu doile inse acelasi cugetatoriu va intrebã, pentru ce nu s'au observatu legile acele, ce insasi natur'a lucrulu le a dictatu? Au din nescientia? Au din nevointia? Dorere deca din nescientia, si si mai mare dorere, deca din nevointia. La totu casulu inse memorandulu lu va cualificã de una misicare nesametosa si necorrecta.

Se vedemu acum, in ce modu a observatu memorandulu nostru legile aceste, ce au trebuitu se-i fia in aintea ochiloru, de cându s'a conceputu planulu lui, si de sub cari n'a potutu si nu i a fostu iertatu se se subduca de cãtu numai abdicandu cu totulu de legile cugetarei si ale buneii cuvenintie.

1. Memorandulu se ocupa, precum pote vedé ori si ce cetitoriu, cu ranele si dorerile nu numai a diecesei Gherlei, ci cu a le provinciei intregi metropolitane de Alb'a-Juli'a constatatorie din una archidieceasa si trei diecese sufragane. Memorandulu doresce si voiesce vindecarea raneloru si alinarea doreriloru acestor'a in intréga provinci'a metropolitana. Ma memorandulu dela inceputu pana la capetu nu se ocupa de locu specialu numai cu dieces'a Gherlei, ci cu provinci'a metropolitana intréga, asia cãtu si pre rubru este scrisu: *memorandu in privintã'a convocarei unui sinodu mestecatuu pentru vindecarea mai multoru rane ale basericeii tienetorie de provinci'a metropolitana a Albei Julie si Fagarasiului*. Ce'a ce se mai adauge: „*si respective de dieces'a Gherlei*“ este numai unu polilogismu fara de scopu, care si fara de ace'a se intielegeã.

In faci'a impregiurarei acesteia atãtu de clare in memorandu rogãmu pre ori ce cugetatoriu, cã se-si puna intrebarea, óre cui a trebuitu se fia adresatu memorandulu? Óre unui episcopu sufraganu seau Capulu Provinciei nostre metropolitane, care este Metropolitulu dela Blasiu? Credemu, cã nu avemu lipsa se asteptamu dupa respunsu. Respunsulu si-lu va fi datu de

securu numai de câtu ori si ce cetitoriu. Insusi memorandumul a observatu, că aici a calcatu prim'a lege dictata de insasi natur'a lucrului, pentrucă roga pre Ilustritatea Sa Episcopulu de Gherl'a, că se se puna in contielegere cu Escellent'i'a Sa Prea Santftulu Metropolitu in caus'a doriatielor exprimate in memorandu, va se dica Ilustritatea S'a se faca, ce'a ce ar' fi trebuitu se faca subscriptorii memorandumului.

Pre dreptulu a intrebatu Ilustritatea S'a pre Domnii presentatori ai memorandumului, că cum de i se face densului onorea acést'a, de ora-ce densulu scie, că este numai capulu diecesei Gherlei, ér' nu alu provinciei metropolitane de Alb'a-Jul'i'a. Domnulu presiedinte alu comisiunei presentatorie, cugetandu, că se reculege, a respunsu numai de câtu, că subscriptorii memorandumului la olalta cu capulu loru episcopulu de Gherl'a in frunte voiescu se faca pasii pentru vindecarea raneloru. Domnulu presiedinte alu comisiunei presentatorie de siguru fiendu pote frapatu de intrebarea pusa de Ilustritatea S'a Domnulu Episcopu in minutulu acel'a si a uitatu, că deca unu corpu moralu, cum e dieces'a Gherlei, voiesce la olalta cu capulu seu se intreprinda ceva, atunci se intielege mai antâiu la olalta cu capulu despre intreprindere, si despre modulu punerei ei in lucrare. Acést'a e una lege naturala la ori ce corpu moralu. Ce a sciutu insě capulu diecesei Gherlei de compunerea memorandumului pana nu s'a publicatu? Nemieu! Consultatusau compunetorii sei cu densulu? De locu! Corpulu a lucratu fara capu. Ma inca a lucratu in secretu fara se scia nimene, si dupa ce a fostu gata l'a publicatu, si apoi a mersu la capu, că acum capulu diecesei se duca memorandumulu la capulu provinciei că pre unu productulu alu seu si alu corpului. Una atare procedura numai corecta nu se pote numi. Erorea si contradictiunea se resbuna ea pre sine. S'a comisu cu memorandumulu gresiel'a antaia, că n'a fostu adresatu capulu provinciei metropolitane. De aci de sine a urmatu, că a trebuitu se se comita si a dou'a gresiela, că memorandumulu se voiesca a figurá de unu productulu alu diecesei Gherlei si a capului ei, fara că capulu ei se fia fostu consultatu mai in ainte de ce i s'a pusu in mani facutu gata.

Memorandumulu dice in unu locu, că in baseric'a unita ar' domni anarchia, si scopulu seu principalu este vindecarea anarchiei acesteia. Nu ni este aci loculu nice acum tempulu a cercá, óre esista anarchi'a ace'a seu ba. Acum fia-ne iertatu a sustiené numai atât'a, că procedur'a memorandumului este cu totulu anarchica, pentrucă a) tractandu despre ranele provinciei metropolitane de Alb'a Jul'i'a si voindu ale vindecá a ignoratu pre capulu provinciei, si s'a adresatu la unu episcopu sufraganu. b) Voindu că dieces'a Gherlei cá unu corpu moralu constatatoriu din capu si membre se pasiésca mai antâiu spre vindecarea raneloru a ignoratu cu totulu pre capulu diecesei Gherlei. Ignorarea mai antâiu a capului provinciei, dupa ace'a a capului diecesei in una cestiune asia momentosa cá cea din memorandu, este una *anarchia completa*.

2. A dou'a lege dictata de insasi natur'a lucrului, ce nu a sciutu seu

nu a voitu se o observeze memorandumul, a fostu că mai antâiu s'a publicatu in lumea larga, si numai dupa ace'a s'a prezentatu persoanei, careia a fostu destinatu. Legea dictata de mintea sanetosa spune ori si cui, că una scrisore, fia ace'a memorandu, fia ori si ce, se admanuéza mai antaiu persoanei, careia i suna, si numai dupa ace'a se face cunoscuta si publicului. Cu memorandumul nostru inse s'a intemplatu chiaru din contra. Mai antâiu s'a facutu cunoscutu publicului si mai pre urma că la toti persoanei, pentru care a fostu destinatu. Prin acést'a anarchi'a de susu devine si mai completa, Noi dorimu din inima Illustritatei Sale Episcopului de Gherl'a vietia indelungata. Inse punemu casulu, ce nu ar' fi fostu imposibilu, că Ddiu ar' fi aflu de bine alu chiamá la sine, dupace s'a publicatu prin foi memorandumul, si inca in ainte de ce i s'ar' fi admanuatu prin comisiunea presentatoria. Cátu de ridiculu ar' fi devenitu atunci memorandumul din vin'a sa, pentrucá neobservarea legiloru prescrie de inasi natur'a lucrului se resbuna totu de-a-un'a forte aspru.

3. A treia lege dictata de insasi natur'a lucrului, ce o a calcatu memorandumul cu violintia a fostu, că deca s'au grabitu asia tare cu publicarea lui prin foi, atunci se se fia grabitu si cu alte publicári. Anume se fia incunoscintiatu publiculu despre conferinti'a, ce s'a tienutu in caus'a lui, despre comisiunea alésa spre compunerea lui, despre desbaterile conferintiei, despre modulu, cum se se faca memorandumul, despre punctele si dorintiele, ce aru fi a se atinge in elu, si altele. Despre tote aceste inse publiculu nu a sciutu, si nu scie pana in dtu'a de astádi chiaru nemicu¹⁾. Ci numai deodata a aparutu memorandumul in publicu că unu fulgeru, care lovesce in drépt'a si in steng'a, fara că publiculu se scia, cine l'a compusu, cându si unde, din a cui incredintiare si pre ce cale? Tote au mersu intorsu. Deca una astu-feliu de procedura in una causa atâtu de momentosa, este una procedura corecta seau nu, lasamu se judece ori ce cetitoriu.

4. A patr'a lege prescria de insasi natur'a lucrului ignorata de memorandumul a fostu intrebarea cu privire la autoriulu lui. Domnulu presiedinte alu comisiunei presentatorie a dechiaratu, că densulu este autoriulu. Fia-ni iertatu inse din insusi indiciile interne ale memorandumului a conchide, că Domnulu Presiedinte s'a folositu la redactarea lui si de sfatulu altor'a. Si anume antâiu, in totu memorandumul dela inceputu pana la capetu se observéza pen'a unui teologu de profesiune nu numai in cunoscintie, dara si in intrebuintiarea terminiloru. Noi scimu, că Domnulu Presiedinte este unu bravu oficialu eivilu, inse nu ni este cunoscutu se fia si teologu. Din caus'a acést'a cutezamu a conchide, că celu de antâiu, de a carui sfatu s'a folositu si inca in mesura forte mare, a fostu unu teologu de profesiune. A dou'a, cetindu memorandumul ni a batutu la ochi de totu tare, că Doctorii de Teologia suntu

¹⁾ Singuru odata a fostu vorb'a de nu sciu ce conferintia in Siomcut'a, inse, ce a strabatutu in publicu despre ea este asia de pucinu, cătu cu greu potemu crede, că este in cev'a legatura cu memorandumul.

tractati in elu cu atât'a crutiare. Dupa celelalte dîse in memorandu noi asteptámu, cá Doctorii de Teologia se fia stigmatizati de Latini, Popistasi, Jesuiti, si mai scie Ddieu de ce spaim'a pravilei si a canoneloru resaritene ¹⁾. In locu de acést'a Doctorii de Teologia cá atari in memorandu nu numai suntu crutiati, dara inca si amintiti cu onore, ba ce e mai multu dechiarati de unicii barbati de scientia si cultura in baseric'a romana unita. In urm'a acestor'a óre nu jace tare aproape presumtiunea, cá teologulu de mai susu este ver unulu din Doctorii de Teologia, care despretiuindu pre toti nedoctorii cá Fariseulu din S. Evangelia si dîce siesi: *multiumescuti tîe Dne, cá nu suntu cá si celialalti omeni*, va se dîca in casulu acest'a: nu sum ignorantu, necultu, simplu, cá si toti celialalti in baseric'a unita? Deca n'ar' fi teologulu nostru insusi unu Doctoru de Teologia, atunci de siguru cá in memorandu n'ar' fi scapatu Doctorii asia usioru, si numai spatele loru aru sci, ce aru fi capetatu. Domnulu Doctoru inse sfatuitoriu crutiandu spatele Doctoriloru si a crutiatu spatele sale proprii, cá Romanulu dîce: *doreme Dne de tota lumea, dar' de mine mi-se rupe inim'a*. Pentru ce nu a spusu Dnulu Presiedinte lucrulu francu cu privire la sfatuitoriu, francu asia, precumu lu spunu indiciile memorandumului, ori cátu se ascunde Doctorulu de Teologia dupa spatele lui? Éra Dlu Doctoru de Teologia pentru ce s'a rusinatu de opulu seu? Dora si aduce aminte densulu de ce'a ce a dîsu unu altu Doctoru in baseric'a nostra despre opulu seu: „*si non pudet fecisse, nec portasse pudebit*“ ²⁾.

5. Memorandulu erá acum gat'a, erá publicatu, si numai restá decátu cá se se presenteze personei destinate, ce'a ce trebuieá se se faca inca in ainte de publicare. Dara cine se-lu duca? Asteptámu se vedemu pre Gherlani, si éta cá din contra vedemu in fruntea ducatoriloru pre unu barbatu, ce-si are domiciliulu in Archidieceasa in Clusiu. Pote cá Domnulu din fruntea ducatoriloru s'a basatu pre titlulu originei seau a proprietatei din dieces'a Gherlei. Asia cev'a are trecere in dreptulu civilu. In dreptulu canonicu la

¹⁾ Singuru in una nota este vorb'a cam rea nu despre unu Doctoru de Teologia cá atare, ci numai despre opulu unui Doctoru.

²⁾ Cá prin trecátu mai amintimu numai atât'a la cestiunea cu Doctorii, cá in provinci'a nostra metropolitana suntu ver o 15 Doctori de Teologia. Óre numai acesti'a suntu clerulu celu luminatu? Óre afara de celi 15 Doctori nu mai suntu si pre de 10 ori atât'a docti in provinci'a nostra. Cerce numai Domnulu Doctoru prin cele 4 capitule, printre profesorii de teologia, de gimnasiu sí alte institute, printre catecheti si profesorii de limb'a si literatur'a romana dela gimnasia straine, printre vicari, protopopi si chiaru prin preotimea rurala, si i va ride inim'a, cáti *docti* va aflá in provinci'a nostra nu numai in teologia, ci si in filosofia, filologia, scientiele fizice si matematice, istoria, classicitate si altele. Numai in Blasiu au scrisu atari *docti* in tempu de ver o 10 ani aproape la 30 de opuri. Apoi a fi Doctoru credemu, cá nu insemnéza a fi si *doctus*. A fi Doctoru insemnéza numai a fi facutu studiele universitare pre basa mai ampla. Deca cineva nu mai edifica nemicu pre bas'a ace'a, atunci totu Doctoratulu nu folosece nemicu, si se implenesce la elu adagiulu: *a pane incocto et a Doctore indocto libera nos Domine!*

casuri de aceste omulu se intreba: óre Dlu Presiedinte unde se marturisece si se cumineca, unde merge la baserica, unde duce prescurile la baserica? Óre merge in tota Dominec'a cu ele in dieces'a Gherlei? Ni ar' placé, se ni arete canonulu acel'a resariteanu, care l'ar' oblegá in tota Dominec'a la una cale asia lunga cu straiti'a cu prescurile si cu paosulu in spate. Apoi *accessorium sequitur suum principale* = *proprietatea urméza pre Dlu seu*. Ducatoriulu memorandului a intorsu principiulu acest'a in *principale sequitur suum accessorium* = *Domnulu urméza proprietatea sa*. Trebuie se se mire omulu, câtu de logica este nelogic'a in casulu acest'a. S'a inceputu lucrulu reu cu ace'a, cá memorandulu nu s'a adresatu cui a trebuitu se se adreseze, si s'a finitu reu cu ace'a, cá l'au prezentatu celi ce nu au trebuitu se-lu prezenteze. Contradictiunea si anarchi'a si a jocatú minunatu rolulu dela inceputu pana la capetu.

6. Coron'a mormentului s'a pusu inse memorandului prin ace'a, cá de o parte s'a lasatu in unu pragmatismu atátu de sinistru si prin urmare atátu de greu, câtu la fia-care pasiu a trebuitu se lunece de 10 ori de pre terenulu solidu alu realitatéi in abisulu fantasiei. Trei lucruri se poftescu la unu atare pragmatismu. Din aceste trei lipsescu patru memorandului si ori si cui, care dupa statulu de astádi alu istoriei basericei nostre romanesci si ar' propune a-lu tractá. Despre pragmatismulu acest'a alu memorandului, in câtu elu nu e numai una intemplanté, ci unu productú literariu vomu tractá de alta data separatú. Inse afara de pragmatismulu acest'a s'a pusu coron'a mormentului pre memorandu prin tonulu celu superbu, arogantu, maniosu si necrutatoriu de nimene, ce suffa cá unu sirocco ucidentoriu dela inceputu pana la capetu. Mormintele toturoru barbatiloru nostri celoru mari din fruntea basericei se deschidu, si osamintefe loru pasiescu in lintiolu negru in aintea curtei de jurati din memorandu spre a se justificá de crim'a uciderei de mama, de crim'a uciderei constitutiunei basericei nostre. Dupa ace'a vinu celi vii, cari suntú remasi, si sub faciele loru cele intunecate memorandulu nu mai vede nice unu simticmentu bunu facia cu baseric'a, nice una nobilitate de inima, nice una tendintia nobila, ci numai egoismu, ambitiune, pofta de domnire, câtu nu mai scie omulu, óre este vorb'a de una societate crestina, seau dora de societatile pagane a misterieloru orgiastice. In urma vine gelindu cu lantiulu de bratia in aintea tribunalului de sange intréga baseric'a unita, glori'a natiunei romane, cá se fia aruncata diosu de pre stanc'a tarpeja. Sentinti'a i suna: Dute de la mine blastemato! cá de doue sute de ani ai totu corruptu si ai stricatu institutiunile basericei romane, de doue sute de ani ai totu infectatu traditiunile si geniulu poporului romanu, de doue sute de ani te porta natiunea romana in corpulu seu cá pre una sagéta veninosa in inima, si acum a sositu tempulu, cá se fii dechiarata de peregrina in patria, si natiunea romana se se libereze de tine cá de unu vesmentu, ce arde pre

corpu. Dupa aceste tribunalulu de sange se finesce, cortin'a cade, si orsestrulu intonéza basericei unite mersulu funebralu :

In sfer'a noptei cea intunecosa
Alérga una mama trista si morosa,
Si se sprima c'o strigare lina
In patri'a mea sum eu peregrina!

Si deca câte odata in lungulu memorandu se recunosce si in istori'a ei ceva bunu, ace'a nu se intempla nice de cum cu bucurie, ei numai sub sarcin'a cea apesatoria a adeverului istoricu.

Deca acum dupa scen'a acést'a atátu de tragica a judecatei se intreba omulu, ce a mai remasu din baseric'a romana unita? atunci i respunde memorandumulu: sange si dorere si rana si nemicu sanetosu! Óre acést'a este calea, pre care se potu vindecá ranele basericei unite? Óre atunci mai merita ea ostené'l'a vindecarei? Nu! De siguru nu! Si atunci si memorandumulu s'a ostenu in sedaru ostene'l'a Danaideloru, cá unu cadavru nice elu nu lu va mai reinviá.

Trecemu preste alte necorrecitáti din memorandumulu acest'a, cum este, cá la inceputu eráu dieci de mii de subscrieri, cari apoi au scadiutu la 1200, la inceputu s'a divulgatu in lume, cá toti celi mai de frunte din dieces'a Gherlei l'au subscrisu, si dupa ace'a erasi s'au tanguitu, cá multi preoti si chiaru si laici n'au voitu se-lu subscria. Totu semne de confusiune si lipsa de unu planu bine precugetatu.

Recapitulandu inca odata tote necorrecitatile memorandumulu acestuia, se ne intrebámu, ore care va fi verdictulu istoriei cu privire la elu? De securu elu va suná: *una misicare nesanetosa, necorrecta, anarchica si disordinata in procedura si in forma.*

Dorintiele clerului si ale poporului credintiosu din provinci'a nostra suntu fierbinti, si suntemu de firma credintia si convictiune, cá acele in câtu suntu juste si ecuitabili se voru si impliní. Inse dorintieloru acestor'a nice odata nu li s'a datu espresiune atátu de necorrecta, cá in memorandumulu Gherlanu. Invetiati dara a cunosce voi celi de acum si celi din venitoriu din memorandumulu acest'a, de ce suntu capaci câte odata si barbati de altumentrurile venerandi si binemeritati, candu aceia voiescu se fia mari in lucruri mici!

Isai'a profetulu si rationalismulu.

Ignoratio Scripturarum (praesertim Isaiae),
ignoratio Christi est. S. Hier.

Cuventulu Isai'a insémna *Salus* (mantuintia) *Salvator Domini*, seau *Jesus Deus* (Domnedieu Isusu) cum se afla la Corneliu a Lapide. Evreii esprima acestu cuventu: *Jesaias*, = *Jesus Deus*. Deci Isai'a profetulu atátu cu numele, câtu si cu cuventulu, cu viéti'a cea santa a lui, cu faim'a, renumele si auctoritatea, ba chiaru si cu mórtea sa a representatu pre Salvatorele genului umanu, pre D. N. Isusu Christosu.

Acestu profetu a fostu fiulu lui Amosu. S. Epiphaniu, Clemente Alex. si Cedrenu afirma, că acestu Amosu, tata a Isaiei, este profetulu numitu cu acestu nume intre profetii cei mici; ér' alti ss. parinti sustienu alta parere. Isai'a a traitu 126 de ani, si inca imediate in ante de zidirea Romei, asia in câtu candu Romulus erá june, Isai'a se afla in adenci batranetie; a profetitu 90 de ani; a fostu casatoritu, si a avutu unu fiu si o fica.

Precum caracterulu, asia si talentele Isaiei profetului sunt admirabile. O intrepiditate, o taria si o constantia cá stanc'a milenare caracteriséza pre acestu profetu; fara de ceva umbra chiaru a fricei a combatutu cu tóta poterea. cuventului pecatele si vitiele regiloru (a profetitu sub regii: Ozi'a, Joatanu, Achazu, Ezechi'a), si a poporului intregu; se a luptatu cá unu atletu pentru santulu adeveru si marirea lui Domnedieu, prin ce si a meruitu coron'a de martiru, taindule regele Manasses cu unu firesu de lemn. Isai'a (in Ecclesiastu 48, 45) se dice *profetu mare, santu si credintiosu*, pentrucá ce ia descoperitu Domedieu, ace'a iute, liberu, constantu si cu fidelitate a anuntiatu. S. Gregoriu Naz. (orat. 3.) dice, cá *Isai'a cu sublimitateu voiei pre toti profetii ia intrecutu*. Din care causa-lu si numesce vorbitoriu grandiosu (grandiloquus).

Cine citeste pre Isai'a, i se pare, cá citeste Evangeliulu, si nu numai cá acestu profetu este citatu de ss. evangelisti mai multu de câtu toti ceialalti profeti luati la olalta, nu numai, cá aceste profetii stralucescu cá nisce lucéferi pre firmamentul s. evangelié, ci paru a fi chiaru fundamentulu evangeliéi, asia in câtu cine voiesce a interpretá si esebetisá pre Isai'a deodata aru debuí se interpreteze si s. Evangeliá. Si intru adeveru conceperea Vergurei, nascerea, patimele si dorerile D. N. Isusu Christosu asia de grafice le descrie, in câtu se pare omului, cá citeste pre evangelistii Mateu, Marcu seau Luc'a, Predíce acestu profetu nu numai evenemintele cele mai proxime, ci si cele ce se voru intemplá pre tempulu lui Antichristu, cu finea luméi. De aci díce Spiritulu S. despre Isai'a (Ecclesiastu c. 48, 27) „*Cu Spiritu mare a vediutu cele de pre urma, si a mangaiatu pre cei ce plangeau in Sionu*“. — Profetiele sale le-a confirmatu prin miracule (minuni); prin rogatiunile sale a evocatu angerulu, care in o nópte a ucisu 185 de mii din ostasii lui Senacherib, a vindecatu pre regele Ezechi'a si a adaosu 15 ani vietiei acestuia etc. — A prevediutu S. Sacramentu alu Eucharistiei (c. 6.), a vediutu pre Domnzulu Sabaotu (alu osciloru) siedindu pre scaunu inaltu („*pre scaunulu marirei*“), a vediutu Cheruvimii si Serafimii, i a audítu cantandu: *santu, santu, santu* etc. (cap. 6 v. 1—4). Asia in câtu ti se pare, cá citesti istori'a sacra citindu pre acestu profetu, si decumva nu aru posedé aceste profetii evreei cam de 2682 ani, cu dreptu cuventu aru poté díce cineva, cá acestea le-a scrisu órecareva eruditu crestinu din fapte concrete in forma de profetii spre consolidarea crestinismului. Pre evrei asia-i caracteriséza de nimeritu, in câtu ti se pare, cá citesci pre vre unu scriitoriu modernu, care aru fi descriu

pre jidovii timpului nostru, ér' nu pre cei cu vre o 800 de ani in ante de Christos, cându a profetitu Isai'a.

Din aceste si alte motive manecandu vomu comentá pre scurtu unele capete din aceste profetii, mai alesu cele referitórie la crestinismu.

(Va urmá).

Varietáti.

De ce este între altele buna marturisirea. Dela banc'a agronomica din Cagliari in Sardinia au peritu in lunile trecute mai multe sute de mii de franci. Tote incercarile de a afhá pre furi au fostu in sedarnice. In urma „Fanfulla“ foia italiana din Rom'a, ce nu prea simpatiséza cu institutiunile basericesci, incunoscintéza publicului seu, cá tóte foile locali din Cagliari au adusu in intervaluri scurte de tempu notitiele urmatorie relative la furarea sumei celei mari dela banc'a agronomica. a) Canoniculu dela baseric'a collegiata din B. a tramisu bancei agronomice sum'a de 19,000 de franci, ce i s'a datu lui de catra unulu din penitentii sei in scaunulu marturisirei, cá se o retramita bancei agronomice. b) Paroculu din S. a tramisu acelei bance sum'a de 37,000 franci primate éراس in scaunulu marturisirei dela unu penitente cu aceasi indatorire. c) Giovanni H. Precotu in S. a mersu astádi in aiute de amédi la Directoriulu bancei agronomice spre a-i predá sum'a de 25,000 franci primita dela unu alu treile penitente totu cu aceasi indatorire. In urma acestor'a dice »Fanfulla«: »Intre tribunálu si tribunálu, eu me dechiaru pentru tribunálu marturisirei, care mi redá ce e alu meu, fara advocatu, fara judecatoriu, fara preceptoriu de lucru, fara pertractare, si in urma fara de nice unu necasu«.

Parintelui Archireu Callistratu dela „Baseric'a Romana“. Noi nu ne amu miratu de provocarea la canonele Apostoliloru, cá la legi basericesci fórté vechi. Cá atari primesce unele din ele si baseric'a apusului. Ci ne amu miratu, si pre dreptulu, de provocarea la ele, cá la legi facute de Apostoli, seau celu pucinu pre tempulu Apostoliloru, cum se intempla in scrisori'a, ce o am amintitu. Apoi cestiunea cu privire la autenti'a canonelor acestor'a nu stá numai in cercetári *scientifice*, ci a ajunsu dejá la *resultatu* certu, care trebe se-lu primésca ori si cine. Éra ce atinge intrebarea, cá óre *Pap'a stá pre rose* seau nu, convenimú si nu convenimú. De este vorb'a de pusetiunea *civila*, atunci convenimú, cu tóte cá *alios ego vidi ventos*. De este inse vorb'a de pusetiunea *basericésca* apoi nu mai convenimú de loculu locului. Si cea basericésca este essenti'a, ér' nu cea civila, care se schimba, cá totu ce e sub sore. In urma noi gratulamú basericei Parintelui Archireu cá s'a subdusu cu totulu de sub Patriarculu, ce'a ce ar' fi trebuitu se faca mai de multu. Deca ar' avé baseric'a din Romani'a astádi numai banii, ce i a datu pre S. Miru la Constantinopolu, si cari i a datu Patriarchiloru celoru patru sub titlu de milostenia, candu ambláu prin Romani'a si Moldov'a totu intrun'a, cá la morteá principelui Constantinu Cantemiru, candu toti patru au fostu de facia, atunci si numai de acoló s'ar poté dotá clerulu seculariu din Romani'a, pentru a carui inflorire lucra Parintele Archireu cu zelu asia frumosu si laudabilu. Mai tráiesca acum Patriarculu si depre spatele Greciloru din Fanaru, si nu din sudorea Romaniloru.

Post'a Redactiunei.

Dlui P. B. in H. Cele tramise se voru publicá pre rendu tote, fiendu cá suntu adeverate cugete ale unei inimi pá si credintiose. Multumita pentru aceste si pentru cele venitorie.

Dlui V. B. in Sz. Tramiteti ver o cateva in coce!

Dlui J. M. in B. Se va publicá cátu mai ingraba!

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.